

پیش‌خوانی

مروری بر اثر نو انتشار «از تحصن تا بازگشایی»

روایتی ناب از خروش دانشگاه بر استبداد

■ **سید جواد میر سلیمی**

سال‌هاست که اسناد و مدارکی درباره انقلاب اسلامی جمع آوری می‌کنم. روزی یکی از دوستان عزیزم که می‌دانست مشغول گردآوری مطالبی درباره مجاهد مسلح حضرت‌آیت‌الله‌طالقانی

فرستاد با عنوان «۲۲ بهمن روز تحصن دانشگاهیان» و در آن به تحصن اساتید دانشگاه پرداخته و ذکر خبری هم از مجاهد و مبارز نستوه مرحوم آیت‌الله طالقانی شده بود. مقاله را خواندم و در صدد برآمد اطلاعات بیشتری درباره تحصن اساتید و افراد دخیل در آن پیدا کنم. در همین جست‌وجوها بود که ناگهان دستنوشته نه چندان خوانایی به دستم رسید که در آن به شرح ماجراها وقایع تحصن دانشگاهیان در دانشگاه تهران پرداخته بود. جذابیت ماجرا و نیز اقدام شجاعانه و جسورانه آن اساتید بنده را به صرافت انداخت تا در جست‌وجوی پیدا کردن نویسنده آن دستنوشته برآیم. سرانجام بعد از دوندگی فراوان نویسنده جزوه را که در مؤسسه لختنامه دهخدا مشغول به کار بود یافتم. وی مردی موقر و میانسال و شاید هم کمی پیر می‌نمود. بعد از آشنایی با ایشان از انگیزه و اشتیاق قلبی‌ام نسبت به حرکت شجاعانه و انقلابی استادان دانشگاه در شب‌های انقلاب سخن گفتم و تأکید کردم این نوشته جزو اسناد انقلاب اسلامی است و بهتر است چاپ شود و در اختیار همگان قرار گیرد تا با مطالعه آن مردم ایران و به‌ویژه جوانان در جریان مبارزات و ایثار‌های دانشگاهیان بزرگ‌گیرند و از این رهگذر بداندند چه عوامل و عناصری دست به دست هم دادند تا پدیده شگوهمند انقلاب پدیدار شود و هم سندی آشکار از فعالیت‌های مبارزاتی بخشی از فرهیختگان جامعه ایران در آن لحظات حساس باشد. این استاد ارجمند وقتی از انگیزه‌های

اساتیدتحصن دانشگاهتهران

درونی‌ام برای ثبت این ماجرا در تاریخ مبارزات مردم ایران مطلع شدند گفتند: «من هم قصد چاپ و انتشار آن را داشتم، ولی بعد منصرف شدم». به هر حال بعد از صحبت‌های مقدماتی ایشان متقاعد شدند جزوه را برای تکمیل شدن در اختیار اینجانب بگذارند. بنده نیز بنا بر اشتیاق زایدالوصفی که برای تکمیل این جزوه داشتم، برای پیدا کردن یک‌یابک اسنادی که در تحصن نقش فعال داشتند به اینجا و آنجا، دانشکده‌ها، ادارات و… مراجعه کردم تا بلکه بتوانم سرخی از آنان در صورت امکان ردی از مدارک آن استاد، عکس‌ها یا مطالبی مربوط به این تحصن پیدا یافتم.

متأسفانه بعضی از اساتید بیمار و برخی فوت کرده بودند، عدای خارج از کشور و تعدادی دست‌نیافتنی بودند، اما با برف هم اینها بسیاری را یافتم و موضوع را با آنان در میان نهادم. عددهای خوشحال شدند و برخی قضیه برایشان علی‌السویه بود و تمهّد کمی هم مخالف چاپ و انتشار آن بودند. به هر صورت انگیزه اصلی گردآورنده از چاپ این کتاب همانا معرفی اساتید و دانشگاهیان مبارز و منتهد به جوانان این مرز و بوم و نیز شناسایی زمینه‌ها و عواملی بوده است که منجر به شکل‌گیری انقلاب اسلامی شد.

لازم به توضیح است همه مطالب مندرج در این کتاب مورد قبول گردآورنده نیست و اگر در آن له یا علیه کسی حرف و سخنی رفته است باید این نکته را یادآور شد که او اظهاراتی که در این کتاب درباره افراد شده و نیز نقد رفتارها و عملکرد آنها آنان از موقعیت‌های ویژه و حساسی بر خاسته است که باید به اقتضای همان شرایط به آن نگر نیست. ثانیاً از آنجا که افکار

و روحیات انسان‌ها همواره دست‌خوش دگرگونی و تغییر است، محتمل است که با گذشت ۳۵ سال از این ماجرا افرادی که به دلیل افکار و خصوصیات روحی، شخصیتی و منشی‌شان مورد انتقاد یا تحسین قرار گرفته‌اند، تغییرات روحی و فکری زیادی کرده باشند و اظهاراتی که درباره برخی ویژگی‌های آنان در آن مقطع زمانی شده است با واقعیت‌امروزی‌شان چندان سازگار نباشد. به هر تقدیر درج این مطالب خدای ناکرده برای تخریب شخصیت کسی نیست و اگر در شرح ماجراها و نقد رفتارهای افراد بر قلم سهو یا خطایی رفته است، پیشاپیش از آن عزیزان پوزش می‌طلبیم. نکته دیگر آن که چنانچه خوانندگان محترم و عزیزانی که به نحوی در ماجرای تحصن شرکت داشته‌اند، اسناد و مدارکی به‌جز مواردی که در کتاب آمده است در اختیار پیدا می‌توانند به‌منظور رفع کاستی‌های کتاب و ثبت و ماندگاری آن در تاریخ آنها را در اختیار گردآورنده قرار دهند تا در چاپ‌های بعدی از آنها استفاده شود.

جستارهایی در نقش آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در احیای علمی حوزه علمیه مشهد

برمحمل احیاگری

■ **احمد رضا صدری**

۴۱ سال قبل در چنین روزهایی، عالم مجاهد و مرجع پر آوازه جهان تشیع مرحوم آیت‌الله العظمی حاج سیدمحمدهادی حسینی میلانی (قده) روی از جهان بر گرفت و رهسپار ابدیت گشت. آن بزرگ در دوران زعامت خویش بر حوزه علمیه مشهد مقدس، با عزمی راسخ و برنامه‌ریزی دقیق، توانست تحولی بزرگ ایجاد و آن را از رکود پیش از آن خارج سازد. مقالی که پیش‌روی دارید، به مناسبت سالروز ارتحال آن مرجع نامدار و در تشریح خدمات فرهنگی ایشان به نگارش در آمده است. امید آنکه مقبول افتد.

■ **دوران رکود حوزه علمیه مشهد**

دوران رکود حوزه علمیه مشهد به سال ۱۳۱۴ و ماجرای مواجهه علمای شاخص مشهد با حاکمیت رضاخان بازمی‌گردد. در آن دوران به این کانون علوم اسلامی نیز بسان دیگر مدارس علمیه سراسر ایران، حملاتی سخت صورت گرفت. دو تن از روحانیون بزرگ مشهد که اداره امور علمی این حوزه را در اختیار داشته‌اند، یعنی آیت‌الله العظمی حاج آقا حسین قمی و آیت‌الله آقامیرزا محمد آقازاده از مشهد تبعید و بسیاری از علمای معروف دیگر این شهرستان نیز دستگیر و روانه زندان شدند.

در پی بی‌رویدادها و نیز اعمال دشواری‌های گسترده حاکمیت درباره استفاده روحانیان از اوقاف حکومت، حرکت علمی حوزه مشهد نیز رو به رکود و خاموشی گذاشت و پس از حادثه خونین مسجد گوهر شاد در سال ۱۳۱۴، به کلی تعطیل شد و مدارس بزرگ و معروف مشهد به تصرف ادارات دولتی و اوقاف حکومت وقت درآمد. این دوران خاموشی و عدم تحرک تا سال ۱۳۷۲ ق. که مرحوم حضرت آیت‌الله العظمی سید محمدهادی میلانی (قده) در این شهر رحل اقامت افکند، تداوم یافت.

■ **به سوی اصلاح**

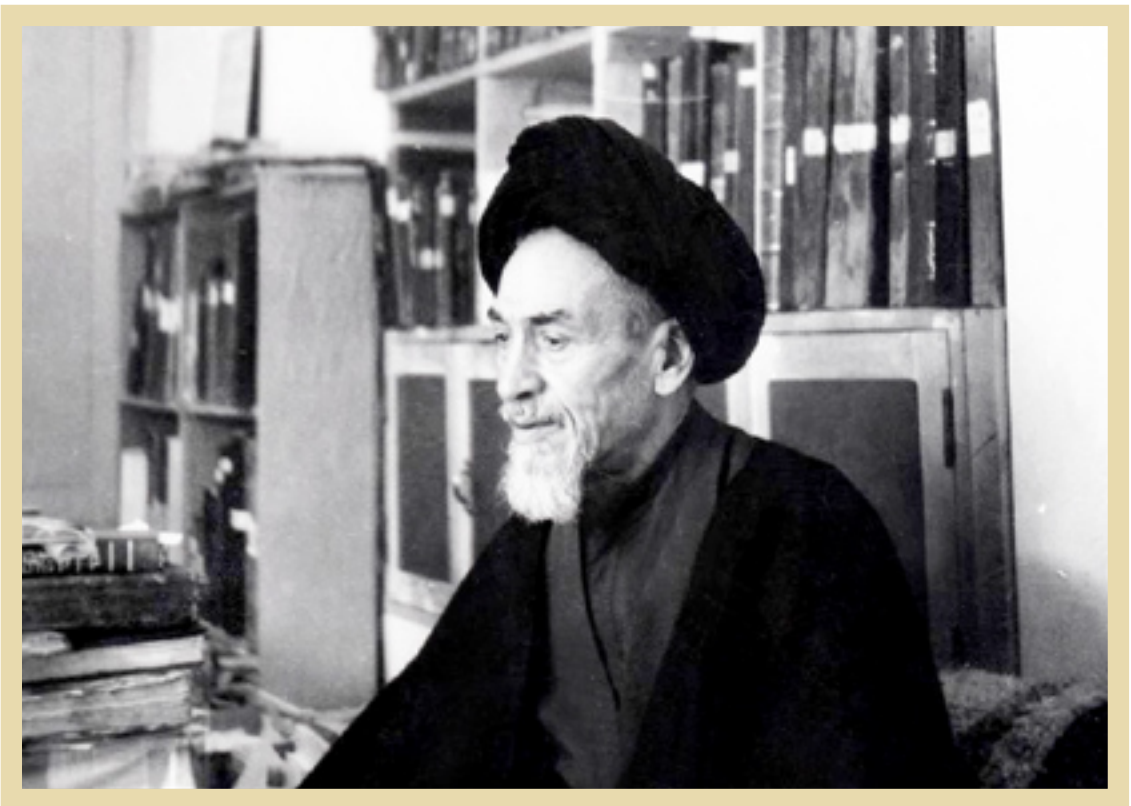
تغییر شرایط علمی و عملی حوزه علمیه مشهد و با اوج و شکوفایی رساندن محافل علمی و حوزوی در این شهر مقدس، چیزی نیست که بتوان در این مختصر بدان اشاره کرد. عظمت و گستردگی تلاش‌های آیت‌الله‌العظمی میلانی در رونق بخشیدن به این مرکز علمی، خود شرح مفصّلی را می‌طلبد. در این باره همین بس که رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله العظمی‌خانه‌ای (دام‌طّله) تلاش وی را در این راستا بس وسع و بر عظمت خواندند و پس از گذشت ۲۰ سال از رحلت وی در نخستین روز شروع درس خارج خود از عظمت علمی آیت‌الله میلانی تمجید کردند و چنین فرمودند: «… ما دیدیم مرحوم آیت‌الله میلانی از کربلا به مشهد آمدند و یک حوزه علمیه بزرگ را به وجود

درد

آیت‌الله میلانی با همه اهمتامی که نسبت به تبلیغ احکام الهی داشت، آن را فقط در شیوه صحیحش می‌پسندید و برای عملی‌شدنش اصرار می‌ورزید. در ایام محرم و ماه مبارک رمضان هنگامی‌که روحانی‌ها عازم شهرها و روستاهای کشور بودند، و ویژگی‌های تبلیغ صحیح احکام اسلامی را برای آنان برمی‌شمرد. او همیشه توصیه می‌کرد اسمی از خود ایشان به میان نیاورد

تاریخ

کفتوگو ۸۸۴۹۸۴۷۹

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

مراجع معاصر اطلاع‌یابید و فتوای هر مرجع محترم

را برای مقلدینش بیان کنید و به تقلید مردم کاری نداشته باشید.

دعای کمیل را شب جمعه و دعای ندبه را در صبح

آن بخوانید.

مردم را به اهل بیت عصمت و امام عصر (عج) متوجه

سازید.

با حسن اخلاق که نمایانگر اخلاق اسلامی است با

مردم رفتار کنید.

وقتی وارد عمل تبلیغ می‌شوید بیشتر با فقرا و

ضعفای مردم همنشین و با آنها مانوس شوید.»^(۱)

وی در یکی دیگر از سخنرانی‌هایش در این باره

چنین می‌گوید: «بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم، الحمدلله

رب العالمین، و الصلوه و السلام علی خیر خلقه

محمد و اله الطیبین الطاهرین. وَ لَنْتُکُنْ مِنْکُمْ اُمَّه

یَدْعُوْنَ اِلَی الْخَیْرِ وَ یَأْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوفِ وَ یَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْکَرِ وَ اُولَئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ.»^(۲) امام صادق(ع)

فرموده است: کسی که خیر و صلاح را برای مردم

بیان می‌کند بندگان زمین، ماهیان دریا و تمام

انسان‌های بزرگ و کوچک در حق وی طلب‌بخش

می‌کنند.

امروزه مردم ما اطلاع کافی از احکام اسلامی ندارند

و از طرفی در اثر بعضی از تبلیغات همراه‌کننده

اسلام را آن گونه که باید نفهمیده‌اند، لذا نیاز میرم

به ارشاد و هدایت و دعوتی دارند که توأم با تبیین

احکام اسلامی و به‌همراه‌ادله باشد. چنان‌که خداوند

سبحان فرموده است: اِنَّ اِلٰهَی سَبِّیْلَ رَبِّکَ بِالْحِکْمَهِ

وَ الْمَوْظِعَ الْخَیْسَهِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِی هِیْ اَحْسَنُ

اِنَّ رَبَّکَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِّیْلِهِ وَ هُوَ اَعْلَمُ

نَشْتَس...»

شاید یکی از جالب‌ترین اسناد در باب اهتمام آیت‌الله

میلانی به تبلیغ، نامه‌ای است که رهبر معظم انقلاب

از یکی از سفرهای تبلیغی خویش برای آن بزرگوار

ارسال داشته است:

بسم‌الله تعالی

به شرف عرض مبارک می‌رساند: مرحو و مسئول از

ساحت قدس احدیت دوام وجود و بقای توفیقات

آن حضرت است. چندی قبل عریضه‌ای توسط

آقای غروی حفظ‌الله به حضور مبارک تقدیم شد.

قاعدتا مشرف به دست بوس شده است. اخبار مهم

هفته گذشته تشکیل مجلس جشن باعظمتی از

طرف حوزه علمیه و آقای مطالب لازم بر طبق

آنچه از آرای سرکار عالی مستفسر شده و استفاده

کرده بودیم، و به دنباله آن اگر فتاری سه نفر از

خدمتگزاران مجلس بود که بحمد الله دو سه روز

قبل از شش روز گرفتاری خلاص شدند. عزمی

شدن موضوع اعزام مشمولین طلاب مشهد موجب

اضطراب و دهشت اهل علم این جا شده است. البته

آن آگاهی دارد بگوید. هیچ‌گاه در سخنان خود به

حدس، ظن و گمان تکیه نکند، چون چه بسیار

دیده‌شده است که کلام مبتنی بر ظن و گمان بعدا

غیر صحیح از آب در آمده است و این در مبلغ قریح

می‌کند.وقتی مبلغ حرفی را که به گمان خود صحیح

بوده است بگوید و مردم بدان عمل می‌کنند، اگر در

واقع امر این سخن صحیح نباشد همه گمراهی و

خطای مردم به گردن مبلغ خواهد بود.

۳- مبلغ باید حصال مجلس را مراعات کند. باید

بداند با چه کسانی سخن می‌گوید تا به‌قدر درک

آنها سخن بگوید که اثر مفید خواهد بود. شاید

این همان معنایی است که آیه شریفه فرموده

است: «وَ مَا رُسُلًا مِنْ رُسُلٍ اِلَّا یَلْسَنُ قَوْلِهِ لَیْسَیْنِ

لَهُمْ»، ما رسولان خویش را نفرستادیم مگر آنکه با

زبان مردمشان با آنان سخن بگویند و احکام ما را

تبلیغ کنند.^(۳)

خلاصه اینکه خطیب باید آنچه می‌گوید بر گرفته

از مطالعاتش از آیات، روایات و تاریخ صحیح باشد و

برای شنوندگان قابل فهم، و استفاده باشد.

۴- تقوی در عمل برای مبلغ لازم است. از خدا

می‌خواهم برای همه ما عنایت کند. کلام امام

علی(ع) که فرمود: «کُونُوا دَعَاةَ النَّاسِ بِالْعَمَالِکُمْ»

همین معنا را بیان می‌کند. اگر مردم در مبلغ دین

کمی انحراف ببینند به حرفش توجه نمی‌کنند، بلکه

منحرف نیز می‌شوند. مردم معمولا عقل‌هایشان در

چشم‌هایشان است. پس باید دل مبلغ پر از تقوا و

پاک باشد. اینجاست که این پاک‌ی در اعضا و جوارح

اونیز منعکس خواهد شد و کلامش بر دل‌ها خواهد

نشست...»

شاید یکی از جالب‌ترین اسناد در باب اهتمام آیت‌الله

میلانی به تبلیغ، نامه‌ای است که رهبر معظم انقلاب

از یکی از سفرهای تبلیغی خویش برای آن بزرگوار

ارسال داشته است:

بسم‌الله تعالی

به شرف عرض مبارک می‌رساند: مرحو و مسئول از

ساحت قدس احدیت دوام وجود و بقای توفیقات

آن حضرت است. چندی قبل عریضه‌ای توسط

آقای غروی حفظ‌الله به حضور مبارک تقدیم شد.

قاعدتا مشرف به دست بوس شده است. اخبار مهم

هفته گذشته تشکیل مجلس جشن باعظمتی از

طرف حوزه علمیه و آقای مطالب لازم بر طبق

آنچه از آرای سرکار عالی مستفسر شده و استفاده

کرده بودیم، و به دنباله آن اگر فتاری سه نفر از

خدمتگزاران مجلس بود که بحمد الله دو سه روز

قبل از شش روز گرفتاری خلاص شدند. عزمی

شدن موضوع اعزام مشمولین طلاب مشهد موجب

اضطراب و دهشت اهل علم این جا شده است. البته

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میلانی در حال تدریس در مسجد گوهرشاد

آیت‌الله العظمی سیدمحمدهادی میل